of 20 cm. In the 17th–18th-century horizon, the remains of an earlier masonry structure were unearthed at a depth of roughly 1 m (Figs. 1–3). A fragment of possibly 17th-century stone paving was recorded at a depth of 1.7 m.

In the carriageway of Vilniaus Street, mostly 20th-century fill soil was recorded during the excavation and survey. In places, a layer of alluvial sand and grey soil without finds lay under it at a depth of 1.2–1.4 m. Below that, natural soil was reached at a depth of 2.2 m.

Linas Girlevičius, Valdas Vainilaitis

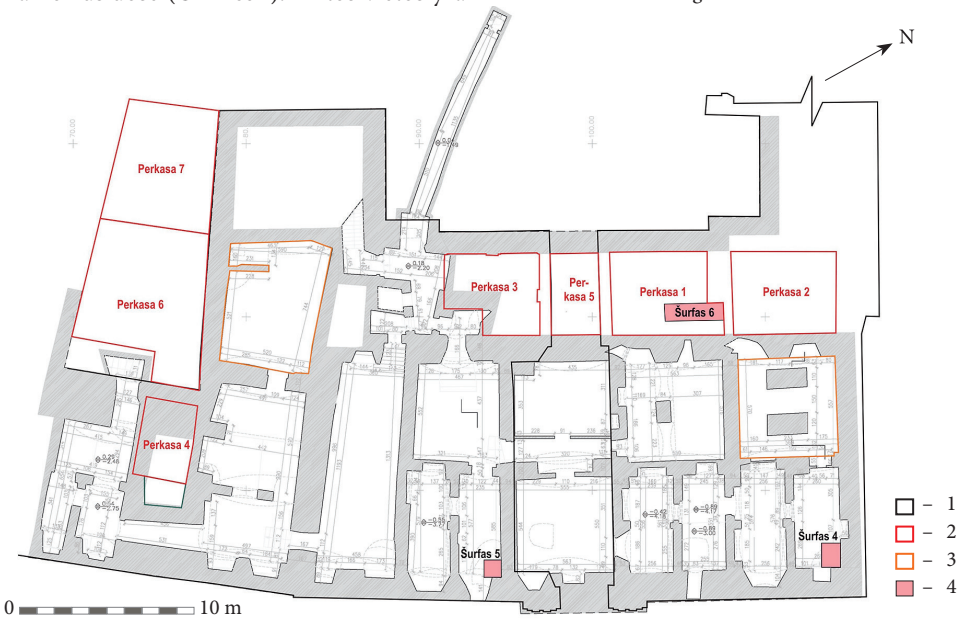
Didžioji gatvė 7

2015 m. buvo tęsiami 2014 m. pradėti (žr. *ATL 2014 metais*, V., 2015, p. 381–384) archeologiniai tyrimai sklype Didžioji g. 7 ir pastate – vadinamuosiuose Pacų rūmuose (UK 674) bei namo rūsiuose (UK 1051). Tirtos vietos yra Vilniaus senamiestyje (UK 16073), patenka į Vilniaus senojo miesto vietos su priemiesčiais (UK 25504) teritoriją. Numatoma remontuoti, restauruoti sklype esančius pastatus, pastatyti naujus kiemo korpusus.

Pastate, kur buvo numatyti gana didelės apimties žemės kasimo darbai, atlikti archeologiniai tyrimai (1 pav.). Dviejose esamose rūsio patalpose, kuriose planuota pažeminti grindų lygį, žemės kasimo darbų metu atlikti žvalgymai. Pusiau užverstoje rūsio ŠV patalpoje tokie

1 pav. Archeologinių tyrimų vadinamuosiuose Pacų rūmuose situacijos planas: 1 – pastato kontūras I aukšto lygyje; 2 – numatomų įrengti rūsio patalpų vietose atlikti tyrimai; 3 – tirtos esamos rūsio patalpos; 4 – 2014 m. pastate tirti šurfai. L. Girlevičiaus brėž.

Fig. 1. Situation plan of the investigation in the so-called Pacas palace: 1 – the building's contours at the ground floor level; 2 – investigations conducted at the sites where basement rooms are foreseen; 3 – existing basement rooms that were investigated; 4 – test pits excavated in the building in 2014

2 pav. Atidengtas grindinys ir sraigtinė laiptinė rūsio patalpoje rūmų ŠV dalyje iš ŠR. L. Girlevičiaus nuotr.

Fig. 2. The cleaned off paving and spiral staircase in the basement room in the NW part of the palace, as seen from the NE

tyrimai atlikti 27 m^2 plote. Čia aptiktas XIX a. statant kolonas–atramas laiptams apardytas akmenų grindinys, durų į gretimą rūsio patalpą medinis slenkstis, kitokių, tikriausiai su kolonų statyba susijusių medinių konstrukcijų, o patalpos PR kampe – XVII a. dalinai užmūryta gotikinė sraigtinė laiptinė (2 pav.). Pasiekus grindinio lygį, patalpoje daugiau nebesigilinta. 40,5 m^2 dydžio rūsio PV patalpoje archeologinio sluoksnio neberasta. Detalieji tyrimai atlikti pastato patalpose, po kuriomis rūsio patalpų nebūta. Čia apie 200 m^2 plote tirtos perkasos 1–7. Detaliųjų tyrimų rūmuose metu nustatyta, kad kultūrinio sluoksnio storis čia yra nuo 2,2 m iki daugiau nei 4 m gylio. Ankstyviausi tirti kultūrinio sluoksnio horizontai datuojami XIV ar XV a. Jie susiformavę virš geltono smėlio įžemio. Įžemio paviršiuje išryškėjo į jį įgilintų objektų kontūrai. Surasta medinių pastatų ar kažkokių kitų statinių liekanų, nedaug minimu laikotarpiu datuojamų archeologinių radinių. Kultūrinis sluoksnis rūmuose gana stipriai apardytas per įvairiu metu vykusias rekonstrukcijas. Surasta fragmentiškų mūrinių konstrukcijų. Perkasose 1, 3 ir 5 surasta čia buvusių gotikinių laiptinių fragmentų, atkasti masyvūs šioje rūmų pusėje buvusios arkinės galerijos kolonų pamatai, dalis kurių kryžiaus plano. Perkasoje 3 atkasti XVII a. I puse datuojami arkiniai pamatai. Bene daugiausia įdomios informacijos suteikė tyrimai rūsio P dalyje, perkasose 4, 6 ir 7. Perkasoje 4 po betoninėmis grindimis rastas XVII a. pabaiga datuojamas akmenų grindinys su lataku. Tyrimų metu nustatyta, kad žemiau grindinio būta trijų R–V kryptimis orientuotų medinio vandentiekio trasų. Mediniai vandentiekio vamzdžiai visiškai sunyko, grunte išliko tik pailgos apskritos ertmės (3 pav.), kuriose aptikta stipriai korodavusių plieninių vandentiekio movų, jų fragmentų. Perdžiūvusiame kultūriniame sluoksnyje aptikta santykinai nedaug XVI–XVII a. datuojamų archeologinių radinių. Smėlio įžemyje buvo išlikę medinių konstrukcijų liekanų. Į ŠV nuo perkasos 4 tirtose perkasose 6 ir 7 taip gerai vandentiekio trasos atsekti nepavyko – ji apardyta vėlesnių darbų metu, galbūt buvo vingiuota. Perkasos 6 P dalyje po suardytos–supiltos struktūros sluoksniais 0,85–1,3 m gylyje atkasta mūrinių konstrukcijų, statinių ir jų liekanų. Tai 4–5,2x1,85 m dydžio moliu rištų plytų pamatai. Pamatai yra vos vienos plytos storio. R dalimi jie prigludę prie mūro sienos, dalinai užstatyti ant jos. Nustatyta, kad tai sugriuvusio rūsio V

siena. Rūsio skliauto liekanų išlikę po perkasos PR dalyje esančios XX a. statytos laiptinės į rūsį konstrukcijomis. Š dalyje atkastos XVII a. datuojamos konstrukcijos. Viena jų – R–V kryptimi orientuota siena – kampu jungėsi su sugriuvusio rūsio V sienos Š galu. Iki 1,4 m gylio perkasoje 6 tirtame sluoksnyje aptikta XVI–XX a. datuojamų archeologinių radinių. Kultūrinio sluoksnio apatinė dalis perkasoje apardyta vėlyvesnių perkasimų, gerai išlikusio ankstyviausio kultūrinio sluoksnio horizonto nerasta. Surasta XV(?)–XVII a. datuojamų radinių. Kultūrinio sluoksnio stratigrafija fiksuota pjūviuose, perkasimų apatinės dalys – 2,4–2,6 m gylyje pasiektame smėlio įžemyje. Dalis čia ištirtų objektų skirtini XIV ar XV a. Vienas ištęstas tranšėjos pavidalo objektas hipotetiškai siejamas su vienos iš medinio vandentiekio trasų, aptiktų perkasoje 4, tąsa V kryptimi. Perkasoje 7 kultūrinis sluoksnis stipriai apardytas XX a. pradžioje čia statant mūrinį nuotekų rezervuarą, kitų vėlesnių perkasimų. P–PV dalyje, kur kultūrinis sluoksnis apardytas mažiau, aptikta nesuardytų archeologinių struktūrų: PV kampe 1,7 m gylyje XVI a. datuojamo akmenų grindinio fragmentas, į R nuo jo – XVII a. pabaiga datuojamas mūrinis statinys nuotekoms ar atmatoms – kloaka. Šio liekanų viršus atkastas 1,3 m gylyje, jis mūrytas iš 30x15x5,5 cm dydžio ir panašių proporcijų degto molio plytų su išilginėmis braukomis. Mūras įgilintas 3,9–4 m nuo grindų paviršiaus. Smėlio įžemyje, kuris pasiektas 2,4 m gylyje, išryškėjo įvairūs perkasimai, objektai. Perkasos PR dalyje tirtas stačiakampio plano duobės, įgilintos iki 2,95 m, užpildas. Jame būta medienos trūnėsių, XVII–XVIII a. datuojamų archeologinių radinių. Šis objektas sietinas su perkasoje 6 tirta spėjama vandentiekio trasa.

3 pav. Perkasa 4, kultūrinio sluoksnio pjūvis, kuriame matyti sunykusių medinių vandentiekio vamzdžių ertmės iš PR. L. Girlevičiaus nuotr.

Fig. 3. Trench 4, the section of the cultural layer containing the cavities of the rotten wooden water pipes, as seen from the SE

4 pav. Archeologinių tyrimų vadinamųjų Pacų rūmų kieme situacijos planas: 1 – esami pastatai; 2 – 2014 m. kieme tirti šurfai; 3 – 2015–2016 m. žiemą kieme tirtos perkasos ir šurfai; 4 – numatomas naujos statybos plotas. L. Girlevičiaus brėž.

Fig. 4. Situation plan of the investigation in the courtyard of the so-called Pacas palace: 1 – existing buildings; 2 – test pits excavated in the courtyard in 2014; 3 – trenches and test pits excavated in the courtyard in the winter of 2015–2016; 4 – foreseen new construction area

5 pav. Perkasoje 8 atkastas apardytas rūsys iš ŠR. L. Girlevičiaus nuotr.

Fig. 5. Trench 8 and the disturbed basement unearthed in it, as seen from the NE

2015 m. rudenį – 2016 m. žiemą atlikti detalieji tyrimai pastato kieme prie Pacų rūmų PV flygelio. Detaliai ištirtas 92 m^2 plotas – perkasos 8 ir 8A (4 pav.). Tiriamojo ploto vietoje 1905 m. buvo pastatytas mūrinis pastatas. Jį nugriovus, pastato vidinėje erdvėje, tarp gilių mūrinių pamatų suformuota perkasa 8. Po viršutiniais apardytais kultūrinio sluoksnio horizontais perkasos R dalyje atkastas XVII a. I puse datuojamas rūsys su laiptine (5 pav.), kitos mūrinės konstrukcijos. Tai gerokai sumažino tiriamojo ploto dydį. Tyrimų metu nustatyta, kad Š–ŠV perkasos dalyse smuko žemės paviršius, nes toje vietoje būta didelio į įžemį įgilinto XV–XVI a. sankirta datuojamo objekto. Perkasoje 8 aptikta nemažai minimu laikotarpiu datuojamų archeologinių radinių (koklių, prekių plombų, arbaleto detalė ir kt.), liudijančių tuometį žmonių veiklos aktyvumą sklype. Į „prasmengančią“ sklypo dalį buvo pilamas molio, molingos žemės gruntas su XV–XVII a. datuojamais archeologiniais radiniais. Iš jų paminėtini keraminis troškintuvas, geležies lydinio keptuvė, žiedai. Į V nuo perkasos 8 tirta ilga siaura perkasa 8A. Čia aptikti 3 akmenų grindinių lygiai: seniausias XVI a., vidurinis, itin fragmentiškas, XVII a. I pusės, ir viršutinis, datuojamas XVII a. pabaiga. Vidurinysis grindinys sietinas su perkasos Š dalyje aptikto užstatymo liekanomis. Čia stovėjusio pastato pama-

6 pav. Perkasos 8A Š dalyje „prasmegę“ XVII a. I pusės plytelių grindys iš PR. L. Girlevičiaus nuotr.

Fig. 6. Trench 8A and the first half of the 17th-century brick floor which 'drops down' in its N part, as seen from the SE

tai buvo iš molio ir akmenų, surištų kalkių skiediniu, taip pat medinių konstrukcijų. Pastato viduje būta grindų iš keraminių grindų plytų. Tačiau perkasos 8A Š dalyje situacija panaši į fiksuotą perkasos 8 Š dalyje – dėl apačioje esančio į įžemį įgilinto objekto (duobės ar griovio?) čia dubdavo žemė. Pastato viduje buvusios grindys prasmego net 1,2 m (6 pav.). Perkasos 8A P dalyje situacija „ramesnė“ – čia iki pat smėlio įžemio tirti tolygiai susisluoksniavę kultūrinio sluoksnio horizontai. Apie 2,7 m gylyje atkastame smėlio įžemyje perkasos P kampe rastas į įžemį kiek įgilintas objektas (7 pav.). Jis užpildytas oranžinės spalvos (aukštos temperatūros poveikis?) smėliu ir rusvu žvyru. Objekto užpilde surasti keli titnagai, rago fragmentas.

7 pav. Perkasoje 8A į smėlio įžemį įgilintas objektas jo tyrimo metu iš Š. L. Girlevičiaus nuotr.

Fig. 7. Trench 8A and an object set into the natural sand during the investigation, as seen from the N

Prireikus tvirtinti greta numatomos statybų zonos esančių pastatų, tvorų pamatus, prie jų buvo ištirti 8 šurfai, 47 m^2 dydžio plotas. Šiais žvalgomojo pobūdžio tyrimais siekta nustatyti ir kultūrinio sluoksnio vertę, būklę, datavimą įvairiose sklypo Didžioji g. 7 vietose. Nustatyta, kad kultūrinis sluoksnis yra iki 3,8 m storio.

Didžioji St. 7

In preparing the building at Didžioji St. 7, which is beside Rotušės Square, Vilnius, for reconstruction, the archaeological investigation begun in 2014 was continued in 2015 in the palace of the former GDL Pacas magnate family and in its courtyard. During the investigation, it was determined that the cultural layer investigated inside the building had been severely disturbed during construction and reconstruction work (Fig. 1). The remains of the masonry stairwell of the Gothic house that had previously stood at the site were discovered in the palace and the foundation of the present-day palace was unearthed. A fragment of late 17th-century paving was also found in one of the palace's rooms (Fig. 2) and below it, the remains of at least several wooden water line routes (Fig. 3). The site of a late 17th-century water line route was also identified during the investigation in the building's courtyard. During this last investigation, three stone paving levels and a dilapidated masonry basement were discovered (Figs. 4–7). In investigating the cultural layer in the building's courtyard, a fairly large quantity of 14th (?)/15th–18th-century finds, some of which have no analogy in the archaeological material from Vilnius, was found. The investigation at this object will be continued.

Linas Girlevičius

Pamėnkalnio gatvė 14, 20, 22

2015 m. atlikti žvalgomieji tyrimai Vilniaus senojo miesto vietos su priemiesčiais (UK 25504) ir Vilniaus miesto istorinės dalies, vadinamos Naujamiesčiu (UK 33653), teritorijose, sklypuose Pamėnkalnio g. 14, 20, 22, Vilniuje. Šiuose sklypuose numatoma statyti naujus gyvenamosios paskirties pastatus, rengiami užstatymo koncepcijos projektiniai pasiūlymai. Tyrimais siekta patikslinti šioje Vilniaus miesto vietoje slūgsančio kultūrinio sluoksnio datavimą, storį, pobūdį, galbūt aptikti ankstesnio užstatymo liekanų, nustatyti, ar sklypuose esama archeologinių, urbanistinių struktūrų, jų liekanų ar kitokių archeologinių radinių, kurie galėtų turėti įtakos numatytiems statybos darbams.

Nuoseklūs istoriniai šios miesto dalies tyrimai nėra atlikti. Yra žinoma, kad 1441 m. Lietuvos valdovas Kazimieras Jogailaitis Vilniaus miestui dovanojo teritorijas nuo pilies iki Neries upės ir nuo kalvos dabartiniame Z. Sierakausko ir M. K. Čiurlionio rajone, tada vadintos Velniakalniu. Į minimą teritoriją tikriausiai pateko ir tiriamieji sklypai, buvę netoli kadaise svarbios komunikacijos arterijos. Šio kelio trasa dabartinėmis Jokūbo Jasinskio, Pamėnkalnio (dar iki II Pasaulinio karo vadintos Uosto gatve), Islandijos, Šv. Ignoto ir Stiklių gatvėmis jungė kelių sankirtą, kurių suformuotos trikampės aikštės P dalyje pastatyta Vilniaus rotušė, ir prie Neries upės buvusį uostą. Teritorija, kurioje yra tiriamieji sklypai, XVI a. I ketvirtyje miesto centrinę dalį apjuosus gynybine siena, liko užmiesčio, priemiesčio zonoje. Manytina, o tai patvirtina ir archeologinių tyrimų rezultatai, kad iki XVII a. vidurio dideli sostinės V priemiesčių plotai buvo apgyvendinti, čia vyko ir gamybinė